

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE
NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-470/2017. számú ügyben
Előzmény: AJB-8868/2016.

Érintett szerv: Emberi Erőforrások Minisztériuma

2017.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB- 470/2017. számú ügyben**

**Előadó: dr. Borza Beáta
dr. Csikós Tímea
dr. Kozicz Ágnes**

1. Az eljárás megindítása, előzmények

Egy édesanya fordult hozzám beadvánnyal egy, a fogyatékos személyek kommunikációját is támogató eszköz méltányossági alapon való társadalombiztosítási támogatásával kapcsolatban.

Tekintettel arra, hogy a feladat- és hatáskörömet szabályozó 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (3) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: CRPD) végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére, a panaszbeadvány nyomán az Ajbt. 20. § (1) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam.

A vizsgálat eredményes befejezése érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdése alapján tájékoztatást kértem az egészségügyért felelős államtitkártól, az Egyetemes Tervezés Információs és Kutatóközponttól, valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar dékánjától.

2. Érintett alkotmányos jogok és alapelvek

- *A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye és a tisztességes eljárásból való jog* [Alaptörvény B) cikk (1) „Magyarország független, demokratikus jogállam.”];
- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”];
- *Az emberi méltósághoz való jog* [Alaptörvény II. cikk „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2)-(5) bekezdés „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”
- *A fogyatékossgal élők kiemelt védelme* [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”]

3. Alkalmazott jogszabályok

- A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (Magyarországon kihirdette a 2007. évi XCII. törvény, a továbbiakban: CRPD)

- Magyarország Alaptörvénye
- A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés (Magyarországon kihirdette a 1987. évi 12. törvényerejű rendelet)
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.)
- A gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatásba történő befogadásáról szóló 14/2007. (III. 14.) EüM rendelet
- Az Országos Fogyatékosügyi Programról (2015-2025.) szóló 15/2015. (IV. 7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP)
- Az Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2015-2018. évekre vonatkozó Intézkedési Tervéről szóló 1653/2015. (IX. 14.) Korm. határozat (a továbbiakban: Intézkedési terv)

4. A megállapított tényállás

4.1. Panaszbeadvány

A beadvány szerint panaszos gyermeke 13 és fél éves, halmozottan sérült (agyi bénult, kényszermozgásos, finomabb mozdulatokra, célirányos mozgásra nem képes, tárgyakat nem tud megfogni, beszélni nem tud) azonban ép tudatú, fejleszthető. Az elmúlt években számos módszert és eszközt kipróbáltak annak érdekében, hogy a gyermek a mindennapi életben és kapcsolatrendszereiben ki tudja magát fejezni. Ezek közül a legeredményesebbnek egy szemvezérelt eszköz („szemegér”) bizonyult, amelynek lényege, hogy egy speciális szoftver segítségével egy speciális szenzor figyeli a képernyőt néző személy szemmozgását, és azt jelzi a monitoron. Az eszköz neve: Tobii Dynavox PC Eye szemvezérlő eszköz, illetve a Tobii Dynavox Communicator 5, kommunikációs szoftver.

Mivel az eszköz rendkívül sikeresnek bizonyult, panaszos méltányossági kérelmet adott be az Országos Egészségbiztosítási Pénztárhoz¹ (a továbbiakban: OEP) az eszköz társadalombiztosítási támogatása iránt. A kérelemhez csatolta a szakorvos és a gyermek gyógytornászának véleményét, amelyek az eszköz eredményességét, a gyermek tanulásában fontos szerepét igazolták. Az OEP arra hivatkozással utasította el panaszos kérelmét, hogy a gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatásba történő befogadásáról szóló 14/2007. (III. 14.) EüM rendelet 10. számú melléklete alapján *a kommunikáció segédeszközei közül az egészségbiztosító az optikai segédeszközöket, a szemtől szembeni kommunikációs eszközöket közül a hanggenerátorokat, továbbá a hallásjavító eszközöket támogatja, amely eszközök nem tekinthetők, a kérelemben szereplő eszközökhöz jellegükben fogva sem hasonlónak. Az elutasító határozat kitért arra is, hogy a vonatkozó szabvány (MSZ EN ISO 9999:2007)² szerint a szemvezérlő és a kapcsolódó szoftver nem a kommunikáció segédeszköze.*

Panaszos álláspontja szerint a hivatkozott eszköz a fiához hasonló helyzetben lévő gyermekek és felnőttek esetében alapvető fontosságú, bizonyos esetekben életmentő lehet a tudatukban lejátszódó folyamatok, szükségletek, állapotok külvilág számára történő kifejezésben, vagyis a kommunikációban. Adott esetben egy kórházi vagy otthon ápolat beteg életét mentheti meg, ha ki tudja fejezni vagy jelezni tudja, hogy valójában mire van szüksége.

4.2. A megkeresett szervek válaszai

4.2.1. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar dékánjának válasza

Megkeresésemben a Kar dékánjától a segédeszközzel kapcsolatos szakmai véleményéről kértem tájékoztatást, valamint kértem válaszában térjen ki arra is, hogy az ügyben felmerült, illetve az

¹ 2017. január 1-től Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő

² A szabványt 2012. 01. 01-i határidővel kivonták, és helyette az MSZ EN 12182:2012 szabály van érvényben.

ahhoz hasonló szemvezérlő eszközök támogatják-e a fogyatékos személyek kommunikációját, önálló életvitelüket és a közösségbe való befogadásukat.

A Kar munkatársai áttekintették a konkrét segédeszköz, illetve általánosságban az ahhoz hasonló elven működő (szemmozgás-vezérelt) eszközök felhasználhatóságát a fogyatékos személyek kommunikációjának, önálló életvitelének és közösségbe való befogadásának támogatásában.

Az elemzések során két forrásra támaszkodtak: egyrészt a rendelkezésre álló, elsősorban nemzetközi (angol nyelvű) szakirodalomra, másrészt az elemzésben részt vevő munkatársaik saját szakmai-gyakorlati tapasztalataira, a következő szempontok alapján.

1.) A szemvezérelt (szemmozgás-vezérelt) eszközök felhasználhatósága a fogyatékos személyek kommunikációjának, önálló életvitelének és közösségbe való befogadásának támogatásában.

Az ezen eszközökben alkalmazott technológia évtizedek óta ismert; kezdetben egyes kutatások különféle területein használták elsősorban, ám az utóbbi egy évtizedben egyre pontosabbá, elérhetőbbé és mobilabbá vált, így a hétköznapi célokra szolgáló eszközökben is megjelent ez a technológia. A fogyatékossgal élő személyek kommunikációjának megtámogatására már az 1980-as években megkísérelték alkalmazni, a szakirodalomban fellelhető esettanulmányok és áttekintő tanulmányok alapján számos esetben sikerrel. A hazai gyakorlatból is több példát ismernek ilyen elven működő kommunikációs segédeszközök sikeres alkalmazására fogyatékossgal élő személyek kommunikációjának megtámogatásában.

Mind a nemzetközi szakirodalom, mind a hazai tapasztalatok azt mutatják, hogy az ilyen elven működő (tehát szándékos kommunikatív viselkedésként a szemmozgásokat detektáló, s azok mintázatát mások által is értelmezhető üzenetökké alakító) kommunikációs rendszerek számos esetben – részben az adott személy konkrét, egyedi sérülésmintázatának függvényében – nem csak képesek arra, hogy hatékony kommunikációs viselkedést tegyenek lehetővé az érintett személy számára, de az esetek egy részében a ma rendelkezésre álló alternatív és augmentatív kommunikációs eszközök³ közül a legjobb megoldást jelentik, amelyekkel a kommunikáció a pillanatnyi lehetőségek közül a legpontosabban és leginkább zökkenőmentesen megvalósítható.

A Kar munkatársai szakmai véleményükben kitértek arra is, hogy az ilyen jellegű eszközök nem csak ahhoz segíthetik hozzá az azokat alkalmazó személyt, hogy a kommunikációhoz való alapvető emberi jogát gyakorolja, de – egyetértve a panaszos által megfogalmazott állásponttal – alkalmazásuk bizonyos esetekben akár életmentő is lehet azáltal, hogy a személy ennek segítségével hatékonyabban lehet képes kifejezni pillanatnyi szükségleteit, belső állapotait. Az is egyértelmű, hogy a kommunikáció megtámogatásán keresztül az ilyen eszközök jelentősen növelhetik az őket használó személy önállóságát és segíthetik a különböző közösségekbe történő sikeres beilleszkedését, társas-társadalmi részvételét.

A szakértők hangsúlyozták ugyanakkor azt is, hogy az adott fogyatékos személy és a technológia illesztésének és illeszkedésének függvénye, hogy a fentiekben vázolt előnyök egy konkrét esetben megvalósulnak-e. Ennek feltételei közül kiemelendők az adott egyéni támogatási szükségletek és feltételek alapos elemzése, a megfelelő eszközválasztás (ugyanis számos ilyen elven működő eszköz elérhető), a megfelelő bevezetési és alkalmazási módszertan kiválasztása és helyes implementálása, valamint az alkalmazási folyamat megfelelő monitorozása, szükség esetén módosítása. Ráműtettek arra is, hogy egy adott eszköz adott személynél történő, a szükségletek, a technológia és a módszertan felől is jól megalapozott támogatási folyamatában is jelentkezhetnek sajátos egyéni akadályok (például az adott eszköz a személy egyéni szem-anatómiájának vagy valamilyen sajátos szemmozgása miatt nem képes kellő pontossággal követni a szemmozgásokat). Tehát számos különböző tényező függvénye, hogy az adott személy és az adott eszköz esetében valóban kiaknázhatóak-e, illetve milyen mértékig aknázhatóak ki a technológia és módszertan által kétségtelenül kínált lehetőségek.

³ A szakirodalom a szavak eredetéből kiindulva bevezette a magyar nyelvben a „kiegészítő, segítő kommunikáció” fogalmát (KÁLMÁN 2006, 11. old.). A jelentésben részletesebben lásd 7. oldal.

2.) A beadványban említett konkrét eszközök – Tobii Dynavox PCEye és Tobii Dynavox Communicator 5 – alkalmazhatósága

A jelzett eszközök kapcsán az ombudsmani megkeresésre külön elemzéseket, azonban a Kar munkatársai múltbéli és aktuális gyakorlatukból is rendelkeznek tapasztalatokkal kifejezetten ezen eszközök felhasználásáról a fogyatékossgal élő személyek kommunikációjának megtámogatásában. Ezek a tapasztalatok pozitívak, s egyértelműen alátámasztják, hogy a korábban jelzett feltételek teljesülése mellett ezek az eszközök is alkalmasak arra, hogy hatékonyan támogassák fogyatékossgal élő személyek kommunikációját, s adott esetben a rendelkezésre álló legjobb megoldást jelenthetik.⁴

3.) A beadványban jelzett álláspont és igény kapcsán

Szakmai ismereteik alapján a Kar illetékes szakértő munkatársai megalapozottnak tartják a panaszos azon álláspontját, hogy a szemmozgáskövetésen alapuló kommunikációs rendszerek, s akár a panaszos által konkrétan jelzett eszközök nem csak hatékonyan támogatják sérült gyermeke kommunikációját, de valóban lehetséges, hogy a ma rendelkezésre álló alternatív és augmentatív kommunikációs eszközök közül ezek az eszközök a leghatékonyabbak ezen a területen, ezért alkalmazásuk számottevő életminőség-javulást, jelentősen megnövekedett autonómiát és társas-társadalmi részvételt, valamint fejlődési lehetőségeket hozhatnak az érintett gyermek számára.

A szakértők ugyanakkor leszögezték azt is, hogy a konkrét eset pontos ismerete és a megfelelő módszertanok implementálásának lehetősége nélkül csak a megkeresésben szereplő adatokra támaszkodva teljes bizonyossággal ugyan nem ítéltető meg, hogy valóban ez a leghatékonyabb és leginkább költség-hatékony kommunikáció-támogató eszköz és módszertan az érintett gyermek kommunikációjának támogatására, sem az, hogy ez a kommunikációs rendszer minden komolyabb akadály nélkül implementálható. Utóbbi szempont vonatkozásában azonban a beadványban említett többhónapos használati időszak kapcsán szerzett pozitív tapasztalatok arra utalnak, hogy vélhetően nem állt elő ilyen akadály, így összességében a rendelkezésükre álló információk fényében valószínűsíthető, hogy a konkrét eszköz az adott gyermeknél valóban sikeresen alkalmazható a tárgyalt célokra, s az is, hogy ez jelenti a pillanatnyilag lehetséges legjobb megoldást.

4.2.2. Az Egyetemes Tervezés Információs és Kutatóközpont (a továbbiakban: ETIKK) szakértőjének válasza

Az ETIKK rehabilitációs szakértője⁵ megkeresésemre a következő szakmai véleményt küldte meg.

1.) A vizsgált eszköz rövid bemutatása

A Tobii Dynavox szemvezérlés segítségével kézhasználat nélkül, kizárólag a szemmel irányítható a számítógép, illetve annak bármilyen programja. Amennyiben az érintett személy valamire ránéz, és azon rajta tartja a tekintetét, kattinthat, illetve ugyanígy irányíthatja az egeret, kommunikációs szoftvert stb. Az eszköz, két, kifejezetten szemvezérlésre kialakított irányítási módot kínál, amelyek más-más felhasználást tesznek lehetővé, támogatva ezzel a felhasználók sokszínűségét (a kezelési módok között szabadon lehet választani).

⁴ Megjegyezték azt is, hogy az ügyben érintett eszközök gyártója az egyik vezető gyártó a szemmozgáskövető eszközök területén, jelentős tapasztalattal rendelkezik, s magas szakmai presztízzsel bír – egy más jellegű, de szintén szemmozgáskövetésen alapuló további eszköze a Kar intézményében napi használatban van, saját tapasztalataik kifejezetten jók ezen eszközcsalád e másik tagjával is.

⁵ Fördős-Hódy Erzsébet, rehabilitációs szakmérnök, szakmai vezető, ETIKK

2.) A vizsgálat menete

A hatástanulmány elkészítéséhez a Központ olyan személyekkel készített esettanulmányt, felhasználói teszteket, akik napi szinten használják a Tobii Dynavox szemvezérlést és a kommunikációs szoftvert a mindennapi kommunikációjuk (a verbális, a közösségi kommunikáció) során és a számítógép eléréshez (tanulás, munka, játék). A vizsgálatokhoz, az eszközhasználat teljes megismeréséhez és a résztvevőkkel való kommunikációhoz konduktori segítséget használtak.

A résztvevőket az életkoruk alapján két csoportba osztották: gyermekek és felnőttek, mindkét csoportból 2-2 fő. A résztvevők mindegyike négyvégtag sérült, más-más sérülési szinten. Az interjúkat úgy állították össze, hogy átfogó képet kapjanak arról, hogy milyen színtereken, milyen közléseket tesz lehetővé a vizsgált segédeszköz. A kérdésekben az alábbi területekre tértek ki:

- Általános közlések, pl. bemutatkozás, időjárás, stb.
- Étkezéssel kapcsolatos közlések, például: ételek, italok, éhségjóllakottság, stb.
- Önellátást, testi szükségleteket érintő közlések, pl. szükségletek jelzése, toalett, fájdalom, stb.
- Életvitellel kapcsolatos közlések, pl. közlekedés, vásárlás, stb.
- Érzelmekkel kapcsolatos közlések, pl. öröm, szomorúság, bánat, harag, stb.
- Mindennapi tevékenységekhez köthető közlések, pl. tanulás, munka, szabadidő.
- Személyes kapcsolatok, interperszonális: barátokkal, családtagokkal, stb.
- Csoporton belüli kommunikáció: iskolán, munkahelyen, családtagokkal.
- Tömegkommunikáció, pl. email, facebook, stb.

3.) Az egyes vizsgálatok részletes kifejtése

1. *Vizsgálat:* Vizsgált személy: 22 éves motorbaleset során 2. nyakcsigolya-sérülést szenvedett, jelenleg lélegeztető gépet használ, emiatt verbális kommunikációja átmenetileg korlátozott, illetve nyaktól lefelé lebénult, ágyhoz kötött.

A vizsgálat során a segédeszköz virtuális billentyűzetét használva válaszolt a feltett kérdésekre, amelyek érintették mindennapjait (időtöltésre, információ-szerzésre vonatkozóan). A vizsgálat alapján egyértelművé vált, hogy a beszédében akadályozott alany minden kérdést ért, és azokra kielégítő és részletes választ képes adni. Jelenleg egyedül a szemvezérléssel irányított számítógépe az egyetlen olyan eszköz, amelyet önállóan képes használni. A segédeszköz segítségével tudja használni az internetet, a közösségi oldalakon kommunikálni barátaival, családtagjaival, online ügyeit intézni, tanulni, hogy később ismét dolgozhasson.

2. *Vizsgálat:* Vizsgált személy: koraszülött 9 éves gyermek, négy végtagot érintő cerebrál paresis⁶ diagnózissal. Beszélni nem tud; feladatokat kerekesszékekben ülve oldotta meg. A segédeszközzel a gyermek ügyesen játszott memóriajátékot, választotta ki a kedvenc hangszerét, követte az édesanyja, illetve a segítő konduktor kéréseit. Mivel olvasni még nem tudott, az eszköz piktogramjait használva kommunikált, illetve a billentyűzeten felismerte és megjelölte a jelenleg is tanult betűket (pl. a mama-betűt). A vizsgált gyermek ezt a segédeszközt használja az iskolában is, ezzel kommunikál a pedagógusokkal, illetve társaival, a tanórákon a feladatokat ez eszköz segítségével képes csak önállóan megoldani.

3. *Vizsgálat:* Vizsgált személy: 12 éves gyermek, születésekor agyvérzést kapott; négy végtagot érintő cerebrál paresis diagnózissal. Beszélni nem tud; nemrég csípőkorrekciós műtéten esett át, így fekvéssel válaszolt a kérdésekre. A szemvezérelt segédeszköz bárhogyan pozícionálható egy állvány segítségével, így a felhasználók bármilyen testhelyzetben (fekve, ülve, állva) képesek használni az eszközt. A segédeszközzel a gyermek kifejezte óhajait, hogy beszélgetni szeretne. Elmondta, hány éves, milyen zenét szeret, mit szeret csinálni szabadidejében. Környezetismereti kérdésekre hibátlanul válaszolt. A gyermek csak ezzel az eszközzel képes kommunikálni, illetve az

⁶ Agykárosodás következtében kialakult mozgászavarok

önálló életviteléhez, a tanuláshoz, ismeretszerzéshez, szabadidős tevékenységekhez is ezt az eszközt használja.

4. *Vizsgálat:* Vizsgált személy: 39 éves, születésekor agyvérzést kapott, négy végtagot érintő cerebrál paresis diagnózissal. Beszélni nem tud; a feladatokat kerekesszékében ülve oldotta meg. A vizsgált személy segédeszközét használva különböző feladatokat oldott meg: bemutatkozott, válaszolt arra a kérdésre, milyen zenei irányzatokat kedvel, amelyből egyet a youtube-on megmutatott, illetve egy jelenleg is aktuális belföldi hírt mutatott meg. A vizsgált személy a segédeszközt a mindennapi verbális és írásos, valamint online és közösségi médiákhoz való hozzáféréshez is használja. Önálló életvitelét segíti, online ügyeit képes az a szemvezérlő eszköz segítségével végezni, tanul és dolgozik.

4.) *Az ETIKK által levont tapasztalatok*

Az ETIKK munkatársának szakértői véleménye szerint a Tobii Dynavox PC Eye szemvezérelt segédeszköz a felsővégtag sérüléssel élő, beszélni nem, vagy csak nagy nehézséggel képes és másfajta kommunikációra képtelen (írásképtelenség) felhasználók esetében egyértelműen segíti a környezettel történő kommunikációt, ezáltal a közösségbe való beilleszkedést és az önálló életvitelt is.

Az ETIKK megküldte továbbá egy *foglalkoztatási rehabilitációs szaktanácsadó*⁷ szakmai véleményét is az ügyben érintett Tobii Dynavox PC Eye szemvezérlő eszközzel kapcsolatban.

A szaktanácsadó az ETIKK felkérésére készítette el véleményét, ugyanis konduktori munkája során aktívan használja ezt a támogató technológiai megoldást, mind a kommunikáció, mind a számítógép elérés és ezáltal az önálló életvezetés kialakítása kapcsán.

2011-ben diplomázott a Nemzetközi Pető Intézetben Konduktor-tanítói szakirányon; a munkája során számos négyvégtag sérüléssel élő gyermeket nevelt, fejlesztett. Az érintett gyermekek állapota kapcsán hangsúlyozta, hogy nagyon nehéz helyzet lehet az, amikor ép kognitív⁸ állapotban teljesen magatehetetlen és úgymond „a saját testükbe zárva” kénytelenek élni. Az embernek ugyanis alapvető szüksége a cselekvés, és optimális esetben rendelkezik eszközökkel a cselekvés megvalósítására; de hogyan tudna aktív lenni, aki mozdulni és beszélni sem tud. Ennek kapcsán az a kérdés foglalkoztatta, hogy miként lehet a négyvégtag sérüléssel élő gyermekeknek, felnőtteknek célokat adni, a bennük rejlő tudást, képességeket felhasználni, fejleszteni. Néhány évvel ezelőtt figyelt fel egy új technológiai rendszerre, a szemvezérlésre (Eye Tracking, Gazing System), amely a számítógéppel összekapcsolva, a szem mozgását érzékelve irányítja a számítógépet, a kommunikációs szoftvereket.⁹

Az elmúlt pár év alatt jelentős mértékben fejlődött az eszköz, már USB csatlakozással bármely számítógéppel használható. *A szemvezérlés Európában és világszerte számos országban (Németország, Ausztria, Franciaország, Lengyelország, Benelux államok, Skandináv államok, stb.) az állam, vagy az egészségügyi biztosító által nagy részben, vagy teljes mértékben finanszírozott kommunikációs segédeszköz.* A kommunikációt oly formán segíti, hogy a szemmel vezérelhető számítógépen fut egy Augmentatív és Alternatív Kommunikációs¹⁰ szoftver (AAK, AAC), mint pl. adott esetben a

⁷ Pulay Márk Ágoston, Konduktor-tanító, Phd hallgató BME ERG, foglalkoztatási rehabilitációs tanácsadó

⁸ itt: értelmi

⁹ A hardver kialakításának a leggyakoribb technológiája az ún. PCCR (Pupil Centre Corneal Reflection). A koncepció egy fényforráson (infrared) és egy kamerán alapszik: a fényforrás (infrared) megvilágítja a szemet és a kamera pedig rögzíti a visszatükröződést. A képek segítségével – amelyeket a kamera rögzített – azonosítják a retina, illetve a pupilla által visszatükrözőtt fény szögét. Ebből a szögből különböző geometriai képletek alkalmazásával kiszámítható a vektor iránya, amely a nézés pontos helye.

¹⁰ Az augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK) a segítő kommunikáció módszere, amely kiegészítő kommunikációs eszközök segítségével megmutathatóvá teszi a kimondhatatlant. Aki nem tud beszélni, annak a szokásostól eltérő utakat kell választania gondolatai, érzései kifejezésére. Ilyenek a gesztusok mellett a kommunikációs táblákon vagy elektronikus eszközökön, ún. kommunikátorokon elhelyezett üzenethordozók, mint például a képek, a grafikus ábrák, a Bliss-jelképek, a betűk és a szavak. Dr. Kálmán Zsófia a szavak eredetéből

Tobii Dynavox Communicator 5, amely az életkornak és az értelmi képességeknek megfelelő módon beállítható, az egyszerű egy-két képi kommunikációtól az összetettebb jelrendszerekig (PCS), az írott szövegen át. *A szoftver rendkívül felhasználóbarát. A képek jelentését és/vagy az írott szöveget szintetikus-gépi hang, vagy más által rögzített élő hang olvassa fel. A nembeszélő és felső végtag sérült emberek esetében egyedülálló segédeszköz a szóban forgó szemvezérlés és a kommunikációs szoftver.*

A szaktanácsadó véleményében kitért arra is, hogy a verbális/írott kommunikáción túl, a jelenlegi társadalmi körülmények között és az információs társadalom szempontjából alapvetően fontos a tudáshoz az információkhoz való hozzáférés. Mindez fokozottan igaz azok számára is, akik valamilyen fogyatékoságuk, akadályozottságuk miatt is hátrányosabb helyzetből indulnak a társadalmi érvényesülés terén. Az infokommunikációs eszközök elterjedésével, fejlődésével – így a szemvezérelt rendszerek megjelenésével – a fogyatékosággal élő emberek számára, a korábban nem elérhető tudás, információk megszerzése is lehetővé válhat. A tudásalapú társadalom elvárásaihoz igazodni képes sérüléssel élő személy csökkentheti társadalmi kirekesztettségét, nagymértékben növelheti függetlenségét (online vásárlás, ügyintézés stb.) és a társadalmi szerepvállalása kiszélesedhet (pl. képessé válhat otthonról számítógéppel dolgozni). E kompetenciáknak az elsajátítására a sérüléssel élő gyermekeknek csak akkor van lehetősége, ha „akadálymentesíthető” a számítógép, és amennyiben ez nem valósul meg, az érintett tanulók társadalmi kirekesztettsége nőni fog. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá az a tény sem, hogy a fentiekben részletezett sérüléssel élő gyermekek ugyanúgy a „digitális generáció” tagjai, mint nem fogyatékos társaik.

Az ETIKK munkatársai megküldték továbbá *egy érintett személy saját beszámolóját*, amelyet szószserinti idézetben az 1. számú melléklet tartalmaz.

4.2.3. Az egészségügyért felelős államtitkár válasza

Megkeresésem kapcsán az államtitkár a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőtől (a továbbiakban NEAK) is tájékoztatást kért. A NEAK-tól érkezett válasz szerint az elmúlt év során három egyedi méltányossági kérelem érkezett a szemvezérlő eszközök támogatásával kapcsolatban.

A vizsgálatomat megalapozó egyedi ügy dokumentációjának, valamint a vonatkozó jogszabályi helyek előírásainak áttanulmányozásán, elemzésén alapuló államtitkári álláspont szerint az Ebtv.¹¹ rendelkezései nem zárják ki annak lehetőségét, hogy a normatív alapon nem támogatott eszközökhöz lehessen méltányossági eljárás keretében támogatást igényelni, sőt az **Ebtv. 26. § (1) bekezdésének c) pontja pont ezt teszi lehetővé**. A törvényi rendelkezést pedig nem tudja „lerontani” egy miniszteri rendelet,¹² így módon az adott ügyben hozott határozat indokolásában foglalt hivatkozás nem helytálló ebben az esetben.

Válaszában azonban azt is megjegyzi az államtitkár, hogy a méltányossági jogkör gyakorlásának éppen az a lényege, hogy a jogkör gyakorlójának mérlegelésén múlik, hogy egyébként a jogszabályi feltételeknek megfelelő kérelem alapján ad-e támogatást (és ha igen, milyen mértékűt), vagy nem, így a miniszteri rendeletre való hivatkozás nélkül is elutasítható lenne az adott kérelem.

Tekintettel arra, hogy a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény 114. § (1) bekezdése alapján a NEAK – a döntés közlésétől

kiindulva bevezette a magyar nyelvben a „kiegészítő, segítő kommunikáció” fogalmát (KÁLMÁN 2006, 11. old.). A Pedagógiai Lexikonban az augmentatív kommunikációt, mint „az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportját” értelmezi. „Lényege, hogy a hiányzó beszéde helyett a sérült személy nonverbális úton fejezi ki magát.”

¹¹ A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (Ebtv.)

¹² A gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatásba történő befogadásáról, támogatással történő rendeléséről, forgalmazásáról, javításáról és kölcsönzéséről szóló 14/2007. (III. 14.) EüM Rendelet (miniszteri rendelet)

számított egy éven belül – visszavonhatja, illetve módosíthatja a jogszabálysértő határozatát, az EMMI tárgybeli ügygel kapcsolatos álláspontjáról az egészségügyért felelős államtitkár tájékoztatta a NEAK-ot és javasolta az érintett határozat áttekintését.

Mindezek mellett a megkeresésében feltett kérdésekre az államtitkár a következő válaszokat adta. Álláspontja szerint a szemvezérlő eszközök használatuktól függően tekinthetők kommunikációs eszköznek, ugyanakkor, miután a méltányossági támogatás fő/keret szabályait tartalmazó Ebtv. a kivételek között nem tartalmazza, a szemvezérlő eszközökhöz igényelhető társadalombiztosítási támogatás.

Tekintettel arra, hogy a gyógyászati segédeszközök méltányossági támogatásának lehetőségét tekintve az Ebtv. egyetlen szűkítést tartalmaz,¹³ s ez nem gátolja az egyedi igények és szükségletek figyelembe vételét, az államtitkár nem látja szükségesnek a vonatkozó szabályozás ez irányú felülvizsgálatát.

5.A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. A törvény 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv, hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszáság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése leszögezi továbbá, hogy a biztos tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére. A preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat alapján a biztos mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, eljárása keretében, a konkrét alapjogsérelmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek irányába a felmerülő aggályokat.

5.2. Az alapvető jogok tekintetében

A biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmanintézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjogkorlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”. Ugyanakkor a testület a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki azt, hogy „az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott

¹³ Mégpedig azt, hogy olyan segédeszközre nem adható méltányossági támogatás, melyet a beteg normatív támogatással kölcsönöz.

ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, valamint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 2. § (1) bekezdésének, 70/A. § (1) bekezdésének és 70/F. § (1) és (2) bekezdésének szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, az emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírói gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírói döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. Kiemelendő emellett, hogy az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése külön is tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

5.2.1. A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint a Magyarország független demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság már működése első éveiben elvi élel állapította meg, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak és előreláthatóak* legyenek a norma címzettjei számára.

Az irányadó alkotmánybírói tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket.¹⁴ A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a *kiszámíthatóság* – beleértve az *egységes jogalkalmazást* – és az *eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

5.2.2. Az emberi méltósághoz való jog

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírói gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi léttel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is,

¹⁴ Lásd: 56/1991. (XI. 8.) AB határozat

hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.¹⁵ A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, ésszerűtlen különbséget tenni.¹⁶

Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte, ami azt jelenti, nem választhatók külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűzhető jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybírósági gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. *Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá.* A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük.

5.2.3. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élő személyek védelme

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybírósági gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott. Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg. Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a *fogyatékossgal élőket*. Az Alaptörvény tehát az időseket és a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett. Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem*

¹⁵ Lásd: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

¹⁶ HALMAI GÁBOR ÉS TÓTH GÁBOR ATTILA (szerk.): Emberi jogok, Osiris Kiadó Budapest, 2003. 269. o., SÁRI JÁNOS-SOMODY BERNADETT: Alapjogok, Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest 2008. 64. és 85. o.

fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. Az alkotmánybíróági esetjog szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

5.2.4. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és a Bizottság által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetők össze az CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében.

A CRPD 4. cikke értelmében általános kötelezettségek körébe tartoznak a következők

1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, a fogyatékossgal alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;

b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;

c) figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;

d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;

e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében;

f) kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg vagy segítenek elő az egyetemesen tervezett áruk, szolgáltatások, eszközök és létesítmények vonatkozásában, a jelen Egyezmény 2. cikkében meghatározottak szerint, amelyek a lehető legkisebb változtatással és anyagi ráfordítással megfelelnek a fogyatékossgal élő személyek speciális igényeinek, elősegítve felhasználhatóságukat és használatukat, valamint elősegítik az egyetemes tervezést a szabványok és irányelvek kidolgozása során;

g) kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg, vagy segítenek elő a fogyatékossgal élő személyek számára alkalmas új technológiák, beleértve az információs és kommunikációs technológiákat, a közlekedést/mozgást segítő eszközök, készülékek és segédeszközök elérhetőségének és használatának előmozdítására, elsőbbséget biztosítva az elérhető költséggel járó technológiáknak;

h) hozzáférhető információkat biztosítanak a fogyatékossgal élő személyek számára a közlekedést segítő eszközökről, a készülékekről és segédeszközökről, ideértve az új technológiákat, csakúgy, mint a segítségnyújtás, támogató szolgáltatások és szolgálatok más formáiról;

i) előmozdítják a jelen Egyezményben foglalt jogok oktatását a fogyatékossgal élő személyekkel foglalkozó szakemberek és alkalmazottak számára az e jogok által biztosított jobb segítség- és szolgáltatásnyújtás érdekében.

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és, szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására.

3. A jelen Egyezmény végrehajtására irányuló jogalkotás és politikák kidolgozása és végrehajtása során, továbbá a fogyatékossgal élő személyeket érintő kérdésekkel kapcsolatos más döntéshozatali eljárásokban a részes államok szorosan egyeztetnek, amelybe aktívan bevonják képviseleti szervezeteiken keresztül a fogyatékossgal élő személyeket, ideértve a fogyatékossgal élő gyermekeket is.

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékossgal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződésai, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat, vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el.

5. Jelen Egyezmény rendelkezései mindenféle korlátozás vagy kivétel nélkül a szövetségi államok valamennyi részére vonatkoznak.

5.3. Az ügy érdeme tekintetében

Az Ajb. 1. § (3) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – *megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kibírdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.*

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés¹⁷ 31. cikke értelmében a szerződés jóhízeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint valamint *tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni.* A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény 1. cikke értelmében *az Egyezmény célja* valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, *és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.* Az Egyezmény alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy *a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.*¹⁸ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Mindehhez kapcsolódóan szeretném kiemelni, hogy a fogyatékossgtudomány szakértői szerint paradigmaváltást jelent az Egyezmény elfogadása. Nagy előrelépést jelentett a fogyatékossgal élő személyek jogainak orvosi szemléletéről a szociális szemléletre való áttérés, azonban ezt követte *az újabb lépés: az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás.* Az emberi jogi szemlélet lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert, mint az emberi jogok alanyát, és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.¹⁹

Az ombudsman alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, közvetítő szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével, az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként valós tartalmat adjon a CRPD-ben foglaltaknak. Annak az Egyezménynek, amely – a nemzetközi

¹⁷ Magyarországon kihirdette a 1987. évi 12. törvényerejű rendelet

¹⁸ ENSZ Egyezmény 3. cikk a) pont

¹⁹ Theresia Degener, az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottságának alelnöke, az ENSZ Egyezmény kidolgozásának aktív résztvevője; 2013. január, Trier, Academy of European Law

emberi jogi standardoknak is megfelelően – további előrelépéseket generálna a fogyatékossgal élő emberek alapvető emberi jogainak érvényesülésében.

5.3.1. Emberi méltóság – Önrendelkezés – Kommunikáció – Egyenlő esélyű hozzáférés

A CRPD célja az 1. cikke értelmében *valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.*

A 3. cikk az alapelvek között rögzíti a következőket:

- a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét;
- a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség;
- teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás;
- a fogyatékossgal élő személyek különbözőségének tisztelete és elfogadásuk az emberi sokszínűség, valamint az emberiség részeként;
- esélyegyenlőség;
- hozzáférhetőség;
- a nők és férfiak közötti egyenlőség;
- a fogyatékossgal élő gyermekek formálódó képességeinek tisztelete, és a fogyatékossgal élő gyermekek identitásuk megőrzéséhez fűződő jogának tiszteletben tartása.

Amint azt már több jelentésemben rögzítettem, ezen alapelvek a CRPD valamennyi rendelkezése mögött általános érvénnyel ható, a részletszabályokon végighúzódo, az egyes normák háttérét jelentő alapvető követelmények, amelyek a magyar jogrendszert is áthatják, valamennyi jogszabályban és jogalkalmazási területen érvényesülniük kell.

Az Alaptörvény II. cikke értelmében az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz; a XV. cikk (1)-(2)-(5) bekezdés szerint pedig a törvény előtt mindenki egyenlő; minden ember jogképes; Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés (...) nélkül biztosítja; Magyarország külön intézkedésekkel védi (...) a fogyatékkal élőket.

A CRPD és az Alaptörvény fenti rendelkezései alapján tehát a fogyatékos személyeket is megilleti a minden embert egyenlő mértékben megillető, veleszületett emberi méltóság, amely az egyének szintjén az egyéni autonómia tiszteletében és az önrendelkezés gyakorlásában nyilvánul meg. Ahhoz, hogy a fogyatékos emberek is teljes és egyenlő mértékben gyakorolhassák az őket is megillető alapvető emberi jogokat, egy olyan befogadó társadalmi környezetnek kell körülvennie őket, amely lehetővé teszi számukra az önrendelkezés gyakorlását, saját döntések meghozatalát, és megteremti az önálló életvitel lehetőségét. Mindezen célokhoz elengedhetetlen azonban az információ és a kommunikáció egyenlő esélyű hozzáférhetősége.

A CRPD Preambuluma is kimondja a v) pontjában, hogy *az Egyezményben részes államok elismerik a fizikai, társadalmi, gazdasági és kulturális környezet, az egészség és oktatás, valamint az információ és a kommunikáció hozzáférhetőségének fontosságát ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő személyek képessé váljanak valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes gyakorlására;*

A 2. cikk rögzíti, hogy az Egyezmény alkalmazásában *a kommunikáció fogalmába* tartoznak a nyelvek, a kivetített szöveg, a Braille-nyomatás, a taktilis kommunikáció, a nagyméretű betűkkel történő nyomtatás, a hozzáférhető multimédia, valamint az írott, a hangzó és az egyszerű szöveg, a felolvasás, illetőleg *az augmentatív, beleértve a hozzáférhető kommunikációs és információs technológiát, a kommunikáció alternatív módoszatai, eszközei és formái;*

A CRPD Hozzáférhetőségről szóló 9. cikke értelmében a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének és az élet valamennyi területén történő teljes körű részvételének lehetővé tétele érdekében a részes államok *megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy másokkal azonos alapon biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek számára a fizikai környezethez, a közlekedéshez, az*

információhoz és kommunikációhoz, beleértve az *információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket, valamint más, nyilvánosan hozzáférhető vagy rendelkezésre álló lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférést, mind városi, mind vidéki területeken.* Ezek az intézkedések, amelyek magukban foglalják a hozzáférési akadályok és korlátok beazonosítását és felszámolását, többek között az elektronikus szolgáltatásokra is kiterjednek.

A részes államok szükséges intézkedéseket hoznak továbbá az *akadálymentes információs és kommunikációs technológiák és rendszerek tervezésének, fejlesztésének, előállításának és terjesztésének korai szakaszban történő elősegítésére* annak érdekében, hogy ezek a technológiák és rendszerek hozzáférhetővé tétele minimális költséggel járjon.²⁰

Kiemelendő itt a CRPD 21. cikk b) pontja az információhoz való hozzáférésről, amely kimondja, hogy *a hivatali érintkezés során legyen elfogadott és támogatott (...) az alternatív és augmentatív kommunikáció,* valamint minden egyéb, a fogyatékossgal élő személyek által választott kommunikációs forma, eszköz és módozat; az oktatásról szóló 24. cikk 3. pont a) alpontja előírja, hogy a részes államok képessé teszik a fogyatékossgal élő személyeket életvezetési és szociális fejlődési készségek elsajátítására, hogy elősegítsék az oktatásban és a közösségben való teljes és egyenrangú részvételüket, és e célból a részes államok meghozzák a szükséges intézkedéseket, többek között elősegítik az alternatív és augmentatív módok, a kommunikáció, a tájékozódás formáinak és eszközeinek elsajátítását; a ugyanezen cikk 4. pontja meglehetősen előremutató módon leszögezi, hogy a cikkben meghatározott jogok érvényesülésének biztosítása érdekében, a részes államok meghozzák a megfelelő intézkedéseket, hogy olyan tanárokat – köztük fogyatékossgal élő tanárokat – alkalmazzanak, akik megfelelő képesítéssel rendelkeznek a jelnyelv és/vagy a Braille-írás oktatására, valamint hogy az oktatás bármely szintjén tevékenykedő szakértőket és személyzetet képezzenek. *Az ilyen képzések magukban foglalják a fogyatékossgal kapcsolatos tudatosság fejlesztését, valamint – a fogyatékossgal élő személyeket segítő – megfelelő alternatív és augmentatív módok, kommunikációs eszközök és formák, oktatási technikák és tananyagok használatát.*

Ezen intézkedési kötelezettségek mellett fontos hangsúlyozni, hogy a CRPD által meghatározott „*egyetemes tervezés*” (*universal design*) irányelve szerint pedig a termékek, a környezet, a programok és szolgáltatások oly módon történő tervezését értjük, hogy azok minden ember számára a lehető legnagyobb mértékben hozzáférhetőek legyenek: adaptálás, vagy speciális tervezés szükségessége nélkül. Az egyetemes tervezés nem zárhatja ki a fogyatékossgal élő személyek csoportjai számára szükséges támogató-segítő eszközök és technológiák indokolt esetben történő használatát.²¹

Az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottsága 2014 májusában bocsátotta ki az CRPD 9. cikkéhez (Hozzáférhetőség) fűzött Általános megjegyzését [General comment no. 2.(2014)],²² amely leszögezi, hogy az egyenlő esélyű hozzáférés a fogyatékos személyek számára *az önálló életvitel és annak feltétele, hogy a társadalom teljes, valamint egyenértékű tagjai lehessenek.* A fizikai környezethez, közlekedéshez, információhoz és kommunikációhoz – beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket –, a nyilvánosság számára nyitva és rendelkezésre álló létesítményekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférhetőség hiányában a fogyatékossgal élő személyek nem egyenlő eséllyel vehetnek részt a társadalmi életben.²³

A dokumentum a részes államok kötelezettségei kapcsán rögzíti, hogy²⁴

- a hozzáférhetőség megvalósítását fokozatos végrehajtással is biztosíthatják a részes államok, az akadályok és a korlátok rövid- és középtávú tervek alapján,

²⁰ CRPD 9. cikk 2 pont h) alpont

²¹ CRPD 2. cikk

²² http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/2&Lang=en (letöltés 2015.03.04.)

²³ General comment no2 (2014) I.1.

²⁴ General comment no2 (2014) III.

hatékony módszerrel való lebontásával; mindezt folyamatosan és rendszerezetten, fokozatosan és egyenletes eloszlásban;

- a részes államok kötelesek elfogadni, kihirdetni és monitorozni a nemzeti hozzáférhetőségi standardjaikat; első lépésként egy megfelelő jogi keretrendszert kell kialakítaniuk; a részes államoknak vállalniuk kell a jogszabályok átfogó – hozzáférhetőségi szempontú – vizsgálatát a joghézagok azonosítása és monitorozása, valamint a végrehajtás érdekében;
- a részes államok segítségére lehet a hozzáférhetőségi standardok főáramának olyan meghatározása, amelyek több területet is felölelnek;
- szükséges lenne a hozzáférhetőség minimum követelményeit meghatározni a köz és a magán szféra vállalatai által, a különböző fogyatékossgal élő személyeknek nyújtott szolgáltatásaik vonatkozásában;
- a részes államoknak szem előtt kell tartaniuk a fogyatékossg alapján való diszkrimináció tilalmát, és amennyiben szükséges, módosítani a vonatkozó jogszabályokat;
- a részes államoknak meg kell vizsgálniuk a közbeszerzési jogszabályaikat is annak érdekében, hogy azok tartalmazzák-e a hozzáférhetőség követelményeit;
- a részes államok fogadjanak el akció terveket és stratégiákat a hozzáférhetőség akadályainak azonosítására, határidők meghatározásával és a humán valamint az anyagi erőforrások rendelkezésre bocsátásával.

A Fot. vonatkozó rendelkezései szintén rögzítik, hogy az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékossg kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékossgukból fakadó terheik csökkenthetőek.*²⁵ A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és *figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek.* A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért *meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.*²⁶

Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkorai lehetőségeivel összhangban.²⁷ Így a Fot. a közszolgáltatások egyenlő esélyű hozzáférhetőségének kritériumai kapcsán²⁸ is kiemeli a kommunikációt, miszerint *a szolgáltatás egyenlő eséllyel hozzáférhető* akkor, ha igénybevétele – az igénybe vevő állapotának megfelelő önállósággal – mindenki, különösen (...) *a kommunikációs funkciókban sérült emberek számára* akadálymentes, kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető;²⁹ *az információ pedig egyenlő eséllyel hozzáférhető* akkor, ha az mindenki, különösen (...) *a kommunikációs funkciókban sérült emberek számára* kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető, az ahhoz való hozzájutás pedig az igénybe vevő számára akadálymentes³⁰.

A Kommunikáció címszó³¹ alatt a Fot. deklarálja, hogy *a fogyatékos személy számára biztosítani kell az egyenlő esélyű hozzáférés lehetőségét a közérdekkü információkhoz, továbbá azokhoz az*

²⁵ Fot. 2. § (1) bekezdés

²⁶ Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

²⁷ Fot. 2. § (5) bekezdés

²⁸ Fot. 4. § h) és h) pontjai

²⁹ Fot. 4. § ha) pont

³⁰ Fot. 4. § hc) pont

³¹ Fot. 6-7. §-ok

információkhoz, amelyek a fogyatékos személyeket megillető jogokkal, valamint a részükre nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatosak. *A kommunikációban jelentősen gátolt személy számára a közszolgáltatások igénybevételekor lehetővé kell tenni a tájékozódás és a személyi segítség feltételeit.* Az információs társadalom nyújtotta lehetőségek erősítik az esélyegyenlőséget a fogyatékos személyek számára. *A fogyatékos személyt az információs esélyegyenlőség megilleti az információs társadalmi szolgáltatások igénybevételekor.*

Az OFP 12. pontja a Hozzáférhetőség címszó alatt szintén hangsúlyozza, hogy a hozzáférhetőséget érintő infrastrukturális és egyéb fejlesztések során továbbra is alapvetően szükséges kezelni a komplex akadálymentességet, amely a fizikai és info-kommunikációs elemek mellett magában foglalja a valódi hozzáférhetőséget biztosító szolgáltatásszervezési lépéseket is.

Elengedhetetlen feladat emellett a hozzáférhetőség lehető legszélesebb spektrumát átfogó, ugyanakkor az egyedi körülményekhez való alkalmazkodást lehetővé tevő, rugalmas szabályozási környezet kialakítása. Ehhez kapcsolódó cél olyan információs és szolgáltató rendszer létrehozása, amely a hozzáférhetőséggel kapcsolatos felmérések adatainak tárolásával, értékelésével, bővítésével, a jó gyakorlatok összegyűjtésével és bemutatásával, továbbá műszaki és szolgáltatásszervezési tanácsadással segíti az akadálymentesítési kötelezettséggel érintett szervezeteket, és ezzel a hozzáférhetőség színvonalának emelkedését.

A kommunikációs hozzáférhetőség terén *elsődleges fejlesztési irány* az eddigi hiányterületek – egyebek mellett az autista, beszéd fogyatékos és más, *kommunikációjukban súlyosan akadályozott személyek számára nyújtott szolgáltatások – integrálása a meglévő kommunikációs szolgáltatások rendszerébe.*

A digitális írástudás folyamatos terjedésével egyre nagyobb jelentőséggel bír a webes és egyéb elektronikus szolgáltatások hozzáférhetősége. Kiemelt stratégiai cél, hogy – a mindenkor elérhető nemzetközi és hazai szabványok, szabályozók figyelembevételével – *az információk, a kommunikáció, valamint a köz- és egyéb szolgáltatások minél szélesebb köre legyen elektronikusan is hozzáférhető bárki számára.* Ennek érdekében a közfeladatot ellátó, közszolgáltatást nyújtó szervezeteket fel kell készíteni a weboldalak hozzáférhetőségének biztosítására.

Az Intézkedési terv 11.7. pontja rögzíti, hogy *kiemelt projekt keretében ki kell dolgozni és modellezni kell a kommunikációjukban súlyosan akadályozott személyek társadalmi integrációját biztosító minőségi komplex kommunikációs szolgáltatások rendszerét.*³²

A beérkezett szakértői vélemények, vizsgálati eredmények és egy érintett személy saját tapasztalatai megerősítése alapján (is) megállapítható, hogy a panaszbeadványban jelzett szemvezérlő eszköz, kapcsolódó szoftver, illetve az ezekhez hasonló kommunikációs rendszerek optimális esetben – egyéni támogatási szükségletek és feltételek alapos elemzése, a megfelelő eszközválasztás, a megfelelő bevezetési és alkalmazási módszertan kiválasztása és helyes implementálása, az alkalmazási folyamat megfelelő monitorozása, szükség esetén módosítása – *nem csak hatékonyan támogatják a súlyos fogyatékos személyek kommunikációját, hanem alkalmazásuk számottevő életminőség-javulást, jelentősen megnövekedett autonómiát és társas-társadalmi részvételt, valamint fejlődési lehetőségeket hozhatnak az érintett személyek számára.*

A feltárt tényállás alapján a szemmozgás-vezérelt eszközökben alkalmazott technológia évtizedek óta ismert; a kutatások mellett az utóbbi évtizedben a hétköznapi célokra szolgáló eszközökben is megjelent ez a technológia. Már az 1980-as években megkísérelték alkalmazni a fogyatékosokkal élő személyek kommunikációjának megtámogatására, a szakirodalomban fellelhető esettanulmányok és áttekintő tanulmányok alapján számos esetben sikerrel. Mind a nemzetközi szakirodalomban, mind a hazai gyakorlatból is több példa ismert az ilyen elven működő kommunikációs segédeszközök sikeres alkalmazására fogyatékosokkal élő személyek kommunikációjának megtámogatásában.

³² Felelős: emberi erőforrások minisztere; Határidő: 2018. december 31.; Forrás: a finanszírozás tervezett forrása az EFOP, melyről az éves fejlesztési keretek során születik döntés.

A megalapozott szakértői álláspontok mellett valamennyi vonatkozó nemzetközi és hazai jogszabály, így a CRPD, a Fot, az OFP és az Intézkedési terv is – kifejezetten előremutató módon és a rohamos léptékű technológiai fejlődéssel is számolva – a kommunikáció és az információ egyenlő esélyű hozzáférhetőségét rögzíti, több helyen kiemelve a súlyos fogyatékos személyek jogainak érvényesülését. Ezen jogszabályok kötelezik az államot a mindenkit egyenlő mértékben megillető emberi méltóság és az egyenlő bánásmód követelménye alapján, hogy biztosítsa olyan kommunikációs technológiák elérhetőségét, amelyek a kommunikációjukban súlyos mértékben akadályozott fogyatékos személyek számára is garantálja másokkal azonos alapon valamennyi alapvető joguk gyakorolhatóságát, így az egyes közszolgáltatások elérhetőségében, a munka vagy az oktatás területén, lehetőséget adva számukra a hatékony(abb) és érdemi(bb) társadalmi részvételre, a közösségi életre.

A fentiek alapján megállapítom, hogy a panaszbeadványban kifogásolt azon jogalkalmazási gyakorlat, illetve kiadott közigazgatási határozat, amely nem tette lehetővé, hogy a panaszos számára kizárólagosan és eredményesen alkalmazható fejlett támogató technológiai eszköz a kommunikációjában súlyos mértékben akadályozott személy számára hozzáférhető legyen, visszásságot okozott a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben, továbbá nem felel meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

6. Intézkedéseim

A vizsgálatom során feltárt alapjoggal összefüggő visszásság megszüntetése és bekövetkezése lehetőségének jövőbeni megelőzése érdekében, az Ajbt. 31. §-a alapján felkérem az emberi erőforrások miniszterét, hogy hívja fel a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő főigazgatóját, hogy a jelentésben tett megállapítás alapján, az érintett érdekképviseleti szervezetek bevonásával – az általuk tett javaslatok, valamint a rendelkezésre álló lehetőségek egyidejű figyelembevételével – fontolja meg a 14/2007. (III. 14.) EüM rendelet, valamint az Ebtv. 26.§ 1) bekezdés c) pontja alapján a konkrét esetben meghozott határozat olyan irányú módosítását, amely lehetővé teszi, hogy az egyedi ügyben, de általában is, a kommunikációjukban súlyos mértékben akadályozott személyek számára a fejlett kommunikációs technológiák a társadalombiztosítási támogatás keretében hozzáférhetőek legyenek.

Budapest, 2017. október 30.

Székegy László

1. számú melléklet

„Kiss Csaba vagyok. Agyvérzéssel születtem. 11 évig a Pető intézetben jártam. Bicskén, a Vajda János Gimnáziumba érettségiztem, majd Teológiát, és Informatikát tanultam. Néha magam sem értem, hogy hogyan, de úgy alakult, hogy mozgássérült aktivista lettem.

A Rehab Critical Mass ötletgazdája vagyok, és egyik motorja voltam. Jelenleg a Veled önállóan Alapítvánnyal igyekszünk előremozdítani a fogyatékos emberek lehető legnagyobb önállóságát, önrendelkezését.

Úgy gondolom, hogy az kommunikáció minden ember számára alap szükséglet, és elidegíthetetlen joga. Ennek számos oka van. Gondoljuk bele: Az „Én”, „Te” nélkül nem értelmezhető, maximum, csak töredékesen. Az, hogy milyen az „Én-képem”, az azon is múlik, hogy „Te” hogyan reagálsz rám. Ahhoz, hogy „Te” értelmesen reagálj rám, ahhoz értelmes módon kell kommunikálni nekem. Ez a dinamika segít minden embernek beilleszkedni a társadalomba, oly módon, hogy szociális hálót sző maga körül, mely segít önmagát értelmezni.

Erre nem szoktunk így gondolni, mert megy magától, szinte tudat alatt. Mi van akkor, ha valami miatt nem megy? Úgy szoktam jellemezni magam, hogy: Másképpen mozgok, másképpen beszélek és gesztikulálok; nálam minden más, de mégis ugyanaz! Nagyon sokáig azt hittem, hogy a mozgásképeség hiánya a legnagyobb hátrányom. Rá kellett jönnöm, hogy tévedtem, mert a beszédhibám sokkal nagyobb szakadékot öt a világ és köztem, mint a mozgássérültségem.

Az a tény, hogy gyakran megilyednk, félnek tőlem az emberek, a fő oka nem azért van, mert nem tudok járni, vagy másképp mozgok, hanem mert nem értik amit mondok. Ez az igazi sokk hatás, általában. Amikor meg tudják, hogy egyedül élek egy kis lakásban, bevásárolók, intézem az ügyeimet, azt hiszem nem ennek a gyakorlati nehézségei miatt akadnak ki, hanem a kommunikációs hiányosságaim majdhogynem letiltatsság a világgépükben az a lehetőséget, hogy önálló, és önrendelkező életet élhetek. Talán ez így megfogalmazva túlzásnak tűnhet, de vegyük figyelembe, hogy nem csak tudatos dolgokról van szó, hanem tudattalan reflexekről.

Pont ezért fontos visszaadni minden embernek a kommunikáció jogát, és lehetőségét. Amikor megkaptam a Tobii-t, és a kommunikációs programot, amit most is használok hirtelen megnövekedett a mozgásterem az önkifejezés területén. Nagyon fontosnak tartom, hogy minél több ember átélhesse ezt az érzést. Ez Magyarországon nehézségbe ütközik, hogy ezek a segédeszközöket semmilyen formában nem támogatja a TB, pedig sok fogyatékos ember életminőségét nagymértékben javítaná, és nagyobb eséllyel tudna érvényesülni a munkapiacon is.”